

שכרון המוכיחים / נתן אלתרמן

1

עמידתנו ביהודה ובשומרון, בגולן ובסיני, באה לנו מכוחה של המלחמה. היא הביאה אותנו אל חבלי-ארץ אלה וכל עוד רעמו התותחים היה ברור שאין דרך אחרת ואין צדק אחר. עכשיו נדמו הקרבות הגדולים ועם היות הנצחון לעובדה עולים סביבו ומתוכו עיני היומיום הדורשים תשובה ובעיות היסוד החדשות שהזמן גרמן. המלחמה, והנצחון עצמם, שמהם צמח המצב החדש שאנו עומדים בו, נשארו מחוץ לנימוקים ולטעמים הקובעים את הוויכוח הפנימי בשאלות שעל הפרק, ובמידה שהם משתלבים בו, הריהם משמשים, בידי בעלי-תוכחה רבים וכן טובים, רק כעדות לשלילה, כלומר להיותנו בבחינת כובשים שזכו מהפקר המלחמה, עם כל המשתמע מכך להבא.

השורות שלהלן לא תדברנה משום כך לא על צידוקי בטחון לגבולות החדשים ולא על נימוקים מדיניים, ולא על מחירו של השלום. כוונתי לעמוד כאן בקצרה רק על אותו עיקרון מוסרי הנהפך לקאריקאטורה בידי בעליו שעה שהם נוקטים בוויכוח הציבור הנטוש בשעה זו את עמדת המוכיחים הטוענים מעל דוכניהם שמאחר שחדרנו לשטחים אלה של יהודה והשומרון והסיני והגולן בדרך המלחמה, הרי שאין זו אלא אוקופאציה צבאית, מדכאה ומשעבדת.

2

אמת נכון, המלחמה היא פורענות, המלחמה אינה דרך ליישוב סכסוכים. לא למדינת ישראל רשאי מישהו להטיף עיקרון זה. אך השאלה היא אם עלינו לראות משפט זה ששפטה המלחמה כעיוות-דין ולראות את קרבותיה – שאינם רק חלק מן המערכה הנטושה זה שנים בינינו ובין שליטי הערבים, אלא גם חלק ממלחמת מאות על מאות בשנים לקיום יהודי – כענין שעלינו לחסל את תוצאותיו ולהתנער ממנו וכל המקדים הרי זה משובח.

השאלה היא אם דווקא העובדה שלא היתה זו מלחמת כיבוש, אלא רק מלחמה לחיים ולבטחון, היא עובדה שמתומה משתמע כי בעוד אנו אוספים עכשיו את מאות הטאנקים החרוכים בשדות-המערכה, עלינו לעשות זאת רק על-מנת למסור את השטחים הללו, נקיים ופנויים, בלי עקבות התוקפנות הישראלית, לידי ממלכות ירדן ומצרים וסוריה.

השאלה היא אם אמנם עלינו להניח כי משמעותה של מלחמה זו ומשמעותו של נצחון זה, שהביאנו ליהודה ולשומרון, שווים פחות ממשמעותה של התקפת-השוד שערה ממלכת ירדן לפני תשע עשרה שנים על חבלי-ארץ זה, שווים פחות עד כדי כך שמלחמה זו של נצחון יהודי צריכה למסור את נצחונה זה למלחמה הירדנית ההיא.

שלוש פעמים עשתה מצרים את סיני לבסיס של כוונות כליון לישראל. בפעם הראשונה נהדפה סכנה זו במלחמת-השחרור, בפעם השנייה במיבצע-קדש, בפעם השלישית במלחמת-ששת-הימים. האומנם גוזר צו המוסר העליון כי שלוש מלחמות אלו אינן גורעות מאומה מזכותה של מצרים לשוב ולהיאחז בסניני – שלא היה קשור בה מעולם כל קשר טבעי או היסטורי ולא נקשר בה אלא בתוקף הסכם מקרי בין תורכיה והקיסרות הבריטית, הסכם שמצרים לא היתה בו אפילו בבחינת צד שלישי, - ואילו שלוש מלחמות-החיים-והמוות של ישראל אינן מוסיפות מאומה על זכותה לעמוד כאן, על אף היות קשריה עם חבל-ארץ זה חלק מתולדותיה וחלק מתרבותו ודבריי-מיו של העולם?

האומנם אותו תנאי של שיחות ישירות בינינו לבין מדינות ערב – תנאי שבעלי התוכחה שבינינו רואים אפילו בו דרישה מופרזת מצדנו – צריך לקבוע יותר מאשר השיחות הישירות שניהלה מדינת ישראל, בדמי חייליה, עם מדינות ערב, בשדות-הקרב הללו שהקשר ביניהן ובין הממלכות הערביות הוא באמת רק קשר של כיבוש צבאי בלבד, או של הסדרים מדיניים זרים, עד היותם ראשי-גשר להתקפות-כליון על ישראל?

אני עומד כאן על הצד העקרוני הזה לא משום שהוא עתיד לקבוע במערכה המדינית שאנו שרויים בה עכשיו בזירה הבינלאומית, אלא מפני שההיסטוריה המוסרית העקרונית שאחזה בבעלי קולמוס שבינינו עשויה לערער בשמך הזמן את אחד היסודות החשובים ביותר בכושר-העמידה שלנו בפני לחצים שבחוץ, את הבטחון בצדקת עמדתנו.

3

בסדרת מאמריהם של המחברים השונים המוכיחים בזמן האחרון בעתונות שלנו כי כל מי שאינו רואה את עמידתנו בשטחים המוחזקים כעמידת דיכוי ושיעבוד אינו אלא שיכור-נצחון, הופיעו לא-מכבר שני מאמרי-תוכחה נמרצים, האחד של בועז עברון והאחד של אהרן מגד. בועז עברון מגיע בסוף מאמרו אף לידי מסקנה כי אותו שכרון-של-מנצחים הוא, למעשה, לא רק ענין של גילופין אלא גם מעשה תרמית, שכן אילו היו אותם שיכורים אנשים ישרים, "הרי שלא היו משקרים לי ומספרים שההיסטוריה מצווה עלינו לעשות את זה או את זה, או שהאדמה מדברת אלי". מישוהו מכם – כך הוא שואל את קוראיו – שמע פעם את האדמה מדברת?

אינני יודע אם קיבל עברון תשובות מקוראיו לשאלה פתאומית זו. אני כשלעצמי איני יכול להשיב לו מן הנסיון, אך לא שמעתי אינו ראיה. יכולני רק לומר כי עד כמה שידוע, עוד לא נתגלו בעולם עצמים שאינם מדברים ואינם אומרים משהו ואם מצא עברון תופעה כזאת הרי זו באמת תגלית. על-כל-פנים, מכל מה שנודע עד עכשיו יש רגלים לסברה כי אפילו האדם עצמו לא החל מדבר אלא לאחר שהאדמה והשמים והעולם שמסביב החלו מדברים אליו ואומרים לו דברים שאילצו אותו, באין ברירה, לפצות פיו ולהשיב להם בלשונו. הייתי אומר כי ההבדל הוא בעיקר בכך כי השמים והארץ וכל צבאם מדברים על-פירוב דברים של טעם ושואלים שאלות של ממש, מה שאין כן אנחנו. אכן, לגבי שאלתו

הנ"ל של עברון ניתן לומר שאפשר היה לקבלה כבדיחה לולא החירופים והגידופים שהוא צירף לה – כגון כייסים, שקרנים, נוכלים וכדומה – דברים אשר מתוכם אתה לומד לדעת שכוונתו רצינית.

4

לא עמדתי כאן על שאלתו של בועז עברון לגבי ההיסטוריה, כיוון שזו מדבר בפועל־ממש מתוך מאמרו של אהרון מגד שעיקרו קטרוג ותוכחה על סילוף הדימוי היהודי הלאומי בידי שכור־הנצחון, הקובעים במקומו דימוי חדש הפוטר אותנו "מן הצורך הלא־נעים לרחם, לחמול, לעזור", דימוי "המשכיה בסנוקרת אחת כמה עובדות גיאופוליטיות שלא השתנו ביסודן ואת הסיוט שקדם לששת הימים". בשם ציוויי ההיסטוריה – זו שעברון כופר בכלל בכושר־הדיבור שלה – דן מגד בתוכחתו המרה את אלה "שהחלו מתנבאים בלשון אחרת מתמול שלשום והתנערו מכל היסוסים והיפושים ושאלות בענין גורלו של הצד השני, של הערבים כבני־אדם, כבני עם". במקום היסוסים אלה מוצא מגד "אמירה בוטחת", שיש בה גם משום "לעזאזל עם כל זה", וכיוצא באלה.

אכן, כאן לא רק ההיסטוריה מדברת, אלא גם המוסר היהודי הקדמון והנכון שנסתלף עכשיו נושא קול כדי להזכיר לנו, לבעלי ה"לעזאזל עם כל זה", כי אין לנו זכות לשלול מן הערבים את הזכויות המגיעות להם לא רק בחסד אלא גם במשפט ואין כל זכות "לנשל, לשעבד ולדכא אותם בכוחו של כיבוש".

קשה לא להסכים לאהרון מגד בגינוי המידות הרעות והברבריות הללו, אך השאלה היא רק זו אם יש לו זכות כלשהי ליחס מידות אלו לגורמים שהוא חולק עליהם. השאלה היא אם יש לו זכות כלשהי, אם בחסד ואם במשפט, לדבר על דיכוי ונישול ושיעבוד.

על איזה שיעבוד ודיכוי הוא מדבר? על זה הקיים עכשיו? על מדיניות ההקלות ועל מאמצי התקרבות, הנמשכים בלי־הרף, מאמצים של ליבראליזאציה וריפוי מתח ושמירת כבוד אנוש ועם, שהודות לכך נמשכים חיי האוכלוסיה הערבית החדשה כמעט כסדרם, חדשים מספר בלבד לאחר המלחמה? האם כוונתו לדיכוי הזה שהיה יכול להיות לכבוד לכל אומה מנצחת שבעולם האם כוונתו למתן הרשיונות לפליטים לחזור, על אף מצב המלחמה והכרזות ההשמד שמדינות ערב מתמידות בו? או כוונתו להכרזת השלטונות הישראליים, למחרת ענין הפצצה בקולנוע "ציון" על אפשרות לאיחוד משפחות, כלומר קבלת 30 אלף תושבים ערביים נוספים? האם מדיניות זו, הנמשכת כמעט מאז היום הראשון שלאחר המלחמה, ושעיקרה יחס כבוד ותבונה ומידת זהירות הנראית לפעמים אפילו מופרזת, היא השיעבוד ההופך את צלם האומה היהודית לזוועה? או שמא מתכוון אהרון מגד לעתיד לבוא? כלומר, להנחה היסודית, שאין כמעט איש בינינו פוטר עצמו ממנה, ושעל־פיה אנו מביאים בחשבון רק שיווי־זכויות מלא לאוכלוסיה הערבית, אף במחיר סכנה של ערעור המאזן הדמוגראפי? או שמא הוא מתכוון לכך שמחמת אותה סכנה דמוגראפית יש בינינו הממליצים על מתן אוטונומיה לאוכלוסיה הערבית של יהודה והשומרון? כלומר, אפילו יותר משניתן לערביי ואדי ערה והגליל, אשר למענם אין אהרון מגד דורש משום־מה את חופש ההגדרה העצמית הלאומית, הירדנית או המצרית?

השאלה היא אם לאחר סיומה של מלחמה זו עלינו לדחות כל שאלות חיים ומוות, וכל בעיות-גורל של עבר ועתיד הכרוכות בה, מפני ההנחה ששיווי-זכויות אזרחי לערביי הגדה הוא דיכוי, רק משום שקבענו שזכות ההגדרה המדינית המגיעה לעם השכן תחול רק עד לירדן ולא עד סמוך לתל-אביב? השאלה היא אם רשאי אהרן מגד לדבר בנסיבות אלו על שינוי הדמות היהודית? השאלה היא אם אין בעמדתו זו משום התעלמות מכל הענינים שמחוץ לדוכן המוסרי הרעוע שהוא הקים לו ומשום "לעזאזל עם כל זה", לגבי כל מה שאינו הולם את קטרוגו? מסתבר כי חוץ משכרון-מנצחים יש גם סחרחורת מוסרית ושכרון של צדקנות. האפנה מחייבת כנראה.